

Mastergradsoppg. 2010

EN SOSIO-ROMLIG ANALYSE AV TRE PlassER I OSLO

A SOCIO-SPATIAL ANALYSIS OF THREE SQUARES IN OSLO

JANICKE BORGEN

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP
INSTITUTT FOR LANDSKAPSPLANLEGGING
MASTEROPPGAVE 30 STP. 2010

En sosio-romlig analyse av tre plasser i Oslo

Foto: himmelekspressen.no

Masteroppgave UMB

2010

Janicke Borgen

Sammendrag

Målet med denne masteroppgaven i by og regionalplanlegging er å analysere og oppnå en bedre forståelse av forholdet mellom de sosiale liv og det fysiske rom, i det offentlige rom. I denne sosio-romlige studien, ble tre ulike plasser brukt som eksempelsteder. Plassene på Sagene, Bankplassen og Jessenløkken ble valgt, og for hver av plassene har det blitt utført en case studie, som igjen danner grunnlaget for analysen. Undersøkelsene av plassene er gjennomført i form av intervjuer, observasjoner, egne registreringer og et utvalg av teori som foreligger om temaet. Ved hjelp av Henri Lefebvres konseptuelle triade om "Production of Space", har jeg tolket og analysert undersøkelsene jeg har utført, og vært i stand til å se sammenheng mellom det sosiale liv og det fysiske rom.

Summary

The focus of this thesis in townplanning is to analyse and attain a greater understanding of the relationship existing between social activity and physical space, when relating to a public square.

In this socio-spatial analysis, three significantly distinguishable squares have been chosen. Squares at Sagene, Bankplassen og Jessenløkken were nominated and a case study was undertaken on each to produce a basis for their analysis. The data obtained in the case study was achieved using a range of methods including interviews, observations, registrations and theoretical knowledge gained from multiple sources of literature. With reference to Henri Lefebvre's conceptual triad of "the production of space", i was able to interpret the field data in a more in depth manner, exposing true connections between social life and the physical space.

Innhold

Sammendrag

Summary

Innledning.....	1
Teori.....	3
Metode.....	9
Undersøkelser.....	15
Sagene.....	16
Bankplassen.....	29
Jessenløkken.....	40
Konklusjon.....	52
Kilder.....	54
Vedlegg.....	56

Innledning

Plasser, torg og det offentlig rom i byer har alltid fascinert meg, det er disse områdene som er med på å gi byen liv, identitet og rom for kreativitet og sosialisering. Men de kan også skape utrygghet, føles diskriminerende og være et rom for kriminalitet.

Urbanisten Erling Dokk Holm fortalte i et foredrag han holdt om ”hvordan skape gode byrom”, et eksempel på hvordan en ny trapp hadde transformert et ”dødt” sted til å bli et populært samlingssted. Ofte ser vi at det kan være elementer som ikke var planlagt med tanke på at det skulle bli et samlingspunkt som kan være utslagsgivende for stedets kvalitet.

Noen plasser ”bare oppstår” og blir brukt mye, mens andre plasser som har vært nøye planlagt og prosjektert blir ikke brukt i det hele tatt. Andre plasser har behov for oppgradering og vedlikehold. Plasser kan være et sted hvor man søker sosialisering og hvor man på en måte kan forsvinne i mengden og være helt anonym, men som allikevel gir det en viss sosial verdi. Man kan observere, bli inspirert og bli sett. Jeg er interessert i menneskene i byen, hvordan de tenker og oppfatter det offentlig rom og hvilke krefter der er som gjør at noen steder alltid trekker mange mennesker og er fulle av liv. Mens andre steder, som tilsynelatende har de samme funksjonene ofte er folketomme. Hvorfor er det ikke alltid sånn at det er de visuelt pene, estetiske og faglig ”riktige” plassene som trekker folk? Et godt eksempel på dette er Pilestredet Park, et område som ble planlagt og utformet i detalj, men blir lite brukt. Olaf Ryes plass på Grünerløkka derimot, er et eksempel på et sted som kanskje ikke har de estetiske kvalitetene til Pilestrede Park, men hvor en kunne tro at det var 17.mai hver helg.

Nå som tiden var kommet til at jeg skulle skrive masteroppgaven min, var det en mulighet til å se på møteplassene i byen jeg bor i og kjenner godt, og studere disse nærmere.

Problemstilling

Følgende problemstilling danner utgangspunkt for denne oppgaven:

*”Fysiske rammer. Sosialt liv.
En studie av tre plasser i Oslo.”*

Målsetting

Mitt mål for denne oppgaven er å studere tre plasser i Oslo, hvor jeg vil undersøke den fysiske utforming og strukturen opp mot de sosiale aktivitetene som foregår på plassene, altså forholdet mellom menneskers samhandling og interaksjon og det fysiske offentlige rom. De tre plassene jeg har valgt å ta for meg er; Sagene, Bankplassen og Jessenløkken. I oppgaven ønsker jeg videre å se på hva slag krefter det er som påvirker utviklingen av plassene.

Avgrensninger

Dette temaet er uendelig stort og det kan være vanskelig å begrense seg. Dette er en 30 studiepoengs oppgave, skrevet av en student, det sier det seg selv at man må avgrense omfanget.

Gangen i arbeidet

Siktemålet for oppgaven er å studere forholdet mellom den fysiske utformingen av studieområdene og det sosiale livet, altså hvordan vi handler i det fysiske rommet og hvorfor vi gjøre som vi gjør.

Jeg starter oppgaven med å redegjøre kort for hvilken metode jeg har valgt å jobbe med, deretter gir jeg en gjennomgang av ulike teoretiske innfallsvinkler som har vært viktig for forståelsen av temaet, og som har fungert som fundament i de empiriske arbeidet.

Deretter tar jeg for meg de tre studieområdene, hvor jeg bruker mine egne registreringer sammen med teoretisk analyseverktøy og intervjuer. Hvert kapittel om plassene avsluttes med en kort oppsummerende del, før oppgaven avsluttes med en konkluderende del.

Der ikke annet er opplyst er det undertegnede som står bak bildene i oppgaven.

Teori

Teori er en ”*oppfatning som blir framsatt som en forklaring på visse fenomener, og som bygger på nøyaktige undersøkelser eller fornuftsmessige resonnement; vitenskapelig sammenfatning av enkelte kjensgjerninger under allmenne lover; lærebygning, lære (i motsetning til praktisk bruk).*” (Gyldendals Fremmedordbok, 1974 s.328)

Hensikten med kapittelet er å danne et teoretisk tolkningsgrunnlag for det empiriske materialet som blir presentert i det neste kapitelet.

Møteplasser, offentlig byrom og betydningen av gode uterom er temaer som det er skrevet mye om, med utallige innfalsvinkler, være seg alt fra arkitektur, utforming på både overordnet og detaljnivå og viktigheten av gode møteplasser. Arkitekter, samfunnsvitere, sosiologer, psykologer og byplanleggere er alle fagområder som har en interesse for dette feltet. Målet for denne masteroppgaven er, som problemstillingen antyder og tidligere beskrevet, å se på de utvalgte studieplassene i lys av både den fysiske utformingen av plassene og hvordan menneskers samhandling og interaksjon med både andre mennesker og plassen funksjoner fungerer.

For å kunne få gjøre en analyse av plassene i tråd med problemstillingen vil jeg først gi en gjennomgang av Henri Lefebvres(1991) triade om rommelig produksjon som tar for seg det offentlige rom som et sosialt produkt. Deretter vil jeg en gi en gjennomgang av ulike typer sosiale møter og rommelige avstander som eksisterer i det offentlige rom. I siste del av kapitelet vil jeg ta for meg teori om den mer konkrete fysiske utformingen av byrom.

Produksjon av rommet

Den franske filosofen og sosiologen Henri Lefebvre var opptatt av å forstå hvordan rommet blir produsert og han så på rommet som et sosialt produkt. Han utviklet derfor en romlig triade som består av romlig praksis, rommets representasjoner og presentasjonenes rom(Lefebvre 1991).

I Hilde Haslums doktoravhandling ”*Reading in socio-spatial interplay*”, skriver hun ”*Lefebvre forklarer utviklingen av samfunnet og byens romlige produksjon, som en dialektikk mellom ulike typer menneskelige handlinger og aktiviteter i rommet.*” (Haslum s.64)

1. *Romlig praksis* eller det erfarte rom som det også kalles, beskriver Lefebvre som ”The spatial practice of a society secretes that society’s space; it propounds and presupposes it in a dialectical interaction; it produces it slowly and surely as it masters and appropriates it” (Lefebvre 1991, s.38)

Med dette mener Lefebvre at sosial samhandling og interaksjon på et sted skaper et rom hvor disse handlingene utføres. Dette rommet produserer et dialektisk forhold mellom de fysiske omgivelsene og folks sosiale handlinger. Videre identifiserer Lefebvre dette aspektet av den rommelige produksjonen som både menneskelig og sosiale aktiviteter innefor det erfarte rom. Eksempler på dette kan være å gå gjennom Sagene til bussen, eller å gå over Bankplassen på vei til jobb.

Dette aspektet av triaden er i følge Haslum(2008) guidet av både representasjonens rom og rommets representasjoner, jeg vil komme nærmere inn på hva dette betyr under.

2. *Rommets representasjoner*, er det dominerende aspektet i den rommelige produksjonen. Rommets representasjoner eller det forståtte rom som det også kalles, blir assosiert med ulike fagprofesjoner, som planleggere og arkitekter, som ofte bruker kart, statistikk og intervjuer i sine analyser for videre planlegging. Dette aspektet spiller en viktig rolle i produksjonen av rommet grunnet sin evne til å påvirke de sosiale aktivitetene. Eksempel på dette kan være når Oslo kommune utarbeider Kommunedelplan for møteplasser og torg, gjennom det arbeidet sender de ut signaler for hvordan byrommene skal forstås.

3. *Representasjonenes rom* eller det levde rom referer til det rom vi passivt opplever, gjennom forestillinger, bilder og symboler. “It overlays physical space, making symbolic use of its objects. Thus spaces of representation may be said, though again with certain exceptions, to tend towards a more or less coherent system of non-verbal symbols and signs.” (Lefebvre1991, s. 39).

Bilder og forestilinger folk har om Bankplassen, Jessenløkken og Sagene er eksempler på det levde rom.

Som nevnt over, vil jeg i det følgende forklare hvordan *romlig praksis* blir styrt av både aspektene *rommets representasjoner* og *representasjonenes rom* eller det levde rom som det også kalles. Jeg vil senere i kapitlene om studieplassene mine, vise hvordan Lefebvres teori om romlig praksis kan refereres til de fysiske utformingene og sosiale aktiviteter på plassene. Det fysiske rommet blir produsert og påvirket av planleggere, politikere, ingeniører og andre profesjonelle, og på grunnlag av deres planer blir det fysiske rommet bygd. Vi får parker, veier, kafeer, bussholdeplasser osv, hvor romlig praksis blir til ved at vi utfører våre daglige gjøremål. ”I det øyeblikket sosial samhandling og interaksjon skjer i det spesifikke rommet, oppstår det erfarte rom” (Haslum 2008, s.64)

I forhold til det levde rom, relateres dette til våre konkrete opplevelser i det erfarte rommet. Vi danner oss bilder, minner og forestillinger om stedet, og derfor påvirker også dette den romlige praksis. Det fungerer også som motsatt, at gjennom våre handlinger i det erfarte rom, gir det oss et levde rom som vi kan assosiere bilder, symboler osv til.(Haslum 2008, s.64)

Utendørsaktiviteter

I boken *Livet mellom Husene*(2003) beskriver Jan Gehl tre utendørsaktiviteter;

1. nødvendig
2. valgfrie
3. sosiale.

1. ”Nødvendige aktiviteter omfatter det å gå til skolen, til jobb, stå og vente på bussen eller å gå i butikken. Siden disse aktivitetene klassifiseres som nødvendige, påvirkes ikke omfanget av disse i noe særlig grad av de fysiske forholdene, men selvfølgelig må de fysiske forhold ligge såpass til rette at det er mulig å gjennomføre aktivitetene.” (Gehl, 2008 s.7)

2. Aktiviteter som utføres fordi man simpelthen har lyst, kan kalles valgfrie aktiviteter. Dette omfatter aktiviteter som å gå på tur, sitte og sole seg på en benk og andre rekreasjonsformer. Disse bestemmes av de fysiske forholdene, både estetikk og fysisk tilrettelegging er avgjørende for at slike valgfrie aktiviteter forekommer.

3. Den siste form for aktivitet som Gehl nevner, er de sosiale aktivitetene. Disse skjer ofte på de samme steder hvor de valgfrie aktivitetene oppstår. I følge Gehl (2003) omfatter ”sosiale aktiviteter alle de aktiviteter som har tilstedeværelsen av andre mennesker i fellesrommene som en forutsetning. Det kan være aktiviteter som at barn leker sammen, hilser

på andre mennesker, samtaler mellom mennesker, og sist men ikke minst den passive kontakten, dvs å se og høre andre mennesker”.

Med utgangspunkt i Jan Gehls inndeling av utendørsaktiviteter, vil jeg se på aktivitetene som utspilles i oppgavens studieområder, og forsøke å gi en beskrivelse av hvilke aktiviteter som blir gjennomført. Jeg vil vel tørre å påstå at på ingen av de tre plassene som blir studert i oppgaven, kan kun klassifiseres med en av aktivitetene, det er heller en overlapping.

Rommelig avstand

Asmervik skriver i sin doktoravhandling ”*Transportation of Man*”, om Edward T. Hall sin teori om rommelig avstander. Dette ble i utgangspunktet skrevet med tanke på personer som var på reisefot, men kan også sees i sammenheng med ulike møter mennesker mellom i det offentlige rom.

1. Intimate distance
2. Personal distance
3. Social distance
4. Public distance

1. Intimate distance, avstand mellom 15 og 30 cm. Dette kan typisk oppleves i rushtiden på busser, eller i køen på supermarked. Du kan lett kjenne lukten, høre pusten eller være nær en fremmed person.

2. Personal distance, avstand mellom 50cm og 120 centimeter. Man kan lett se detaljer som for eksempel farge på øyne hos den andre personen. Dette er som å sitte ved siden av noen på bussen eller som å sitte på kaffe med en god venn. Stemmenivået holdes lavt.

3. Social distance, her er det snakk om en avstand på 1,20m til 4 meter. Vi bruker normalt stemmenivå. Disse sosiale møtene er typisk mellom kollegaer, du ønsker ikke å komme for nærme. Kjøper du deg en kaffe på en Kafé eller en billett av bussjåføren er dette en vanlig avstand å holde.

4. Public distance er fra 4 meter og mer. Disse møtene er sjeldene, det man kan trekke frem som eksempel er en trikkesjåfør som kun kjører trikken og ikke handler direkte med passasjeren, men som kanskje gir beskjeder over høytaleren. Seremonier og taler kan også gå inn under dette punktet.

På samme måte som med Gehls inndeling av utendørs aktiviteter, vil jeg bruke Halls teori om rommelige avstander som et utgangspunkt i deler av analysen av studie plassene.

Hva er gode møteplasser?

Jane Jacobs(1961) skrev i sin bok, *The death and life of great american cities*, om trygge og gode offentlig byrom. Hun var spesielt opptatt at tre krav som måtte tilfredstilles for at byrommet kunne være godt: Først må det være et klart skille mellom hva som er offentlig og privat rom, deretter må det hele tiden være ”eyes upon the street, eyes belonging to those we might call the natural proprietors of the street” (Jacobs, s.35). Bygninger må være utformet slik at de vender ut mot gaten, og slik at det alltid vil være noen som har et øye på hva som skjer på gaten: Det siste elementet er at det foregår en form for kontinuerlig aktivitet der, slik at byrommet aldri vil ligge dødt (Jacobs 1961).

Utforming av offentlige plasser

Det finnes visse elementer som erfaringsmessig har vist seg å være viktige i utormingen av gode møteplasser. Ola Bettum og Peter Butenschøn(1997) har i samarbeid med Miljøverndepartementet, Kulturdepartementet og Vegdirektoratet utarbeidet et hefte kalt, ”Gode byrom Verktøykasse for møtesteder og tettsteder”.

Det påpekes i hefte at det ikke finnes en generell oppskrift for det gode byrom, men peker på det faktum at alle møteplasser og byrom er satt sammen av elementer og byggesteiner som hver for seg kan identifiseres og beskrives.

Jeg har valgt å se på de elementene som er aktuelt for studieområdene i oppgaven, og vil gi en liten beskrivelse av hvordan disse elementene kan bidra til å gi offentlig rom en positiv effekt.

Gulvet Dette elementet kan være avgjørende for hva slags opplevelse man får av stedet. ”Et forseggjort brosteindekke gir en ganske annen opplevelse enn en oppsprukket og sammenlappet asfaltgate” (Bettum&Butenshøn,1997 s.2.12)

Dekkeutforming kan også gi en indikasjon på forskjeller, om det er en hovedgate eller sidegate. Dekke kan også brukes som et middel til og indikere hvor man skal gå, retninger og ikke minst som et virkemiddel for universell utforming.

Det lille grønne ”Trær og beplantning skaper liv og kontrast i byrommet” (Bettum&Butenshøn,1997 s.2.15). Det identifiseres flere positive effekter trær har for et sted, det kan gi karakter, stilner vind, produserer oksygen, gir ly for regn og skygge og for sol, Det er flere hensyn som må tas når trær plantes i bymessig forhold, blant annet hva slags trær i forhold vekst, behov for lys og vekstforhold.

Byens lys. Et viktig moment i forhold til lys er dens bidrag til å gjøre byene tryggere, men også som et virkemiddel til den estetiske utformingen.

Vann i byen ”Vannet er et livgivende innslag i byen, spennende og forandelig” (Bettum&Butenschøn, 1997, s2.19). Mennesker fascineres av vann, det kan tas på, leke med og beundres. Vann kan lage lyd, og til og med være motlyd mot uønsket støy fra for eksempel biltrafikk.

Rommets møbler ”Den gode by kan måles i antall benker”(Bettum&Butenschøn, 1997, s2.21). Benker kan nyttes til hvile, samtaler, et sted å sitte og observere, se og bli sett. Er det ingen steder å sitte, kan det sees på som et signal på at det ikke er meningen at man skal oppholde seg her. Benker trenger ikke å være utformet som klassiske benker, det kan være skulpturer, kanten på en fontene eller blomsterbed.

Kunst og monument kunst vekker ofte følelser hos mennesker, enten det er på godt eller vondt. Kunstverk kan gjøre at vi løfter blikket og blir oppmerksom på en annen måte, det kan også gi et trist sted et løft. Det kan gi en plass identitet.

Utsalg og servering bidrar til et mer levende og utadvendte bysentra. Kafeer med uteservering og eller en grønnsakshandler kan bidra til mer liv ut mot gaten.

Metode

Metode er ”en planmessig fremgangsmåte”(Gyldendals Fremordbok 1974: 215)

I det følgende vil det bli gjort rede for studiets metodiske tilnærming, datainnsamling og en beskrivelse av hvordan jeg har gått frem for å belyse studiets problemstilling.

Målet med denne masteroppgaven har, som problemstillingen antyder, vært å se nærmere på bruken av ”plasser”, hva slags aktiviteter folk foretar seg og den fysiske utforming av plassene.

Det er mange måter å gå frem på for å skaffe informasjon og tilegne seg kunnskap om dette temaet. I samråd med veileder, ble det klart at en egnet fremgangsmåte for oppgaven var å legge den opp som en case-studie, hvor jeg tok for meg 3 plasser i Oslo.

Plassene har blitt undersøkt ved egne befaringer, observasjoner, registreringer og intervjuer. Intervjuene ble gjennomført ved at jeg kontaktet tilfeldige personer som oppholdte seg på de respektive plassene. I tillegg har jeg benyttet litteratur som et viktig supplement i undersøkelsene av plassene.

Kvalitative og kvantitative metoder

Kvalitative og kvantitative metode er de to forskningsmetodene som er mest brukt i samfunnsvitenskapelig forskning. Ottar Hellevik beskriver i sin bok *Forskning i sosiologi og statsvitenskap* de viktigste forskjellene på disse to metodene.

”I en kvantitativ undersøkelse skaffer forskeren seg sammenliknbare opplysninger om et større antall enheter, uttrykker disse opplysningene i form av tall, og foretar en statistisk analyse av mønsteret i tallene i datamatriksen.”

I en kvalitativ undersøkelse vil datamatriksen en forsker forsøker å fylle som regel ha færre enheter, Verdien registreres ikke som tallkoder, men tekster”

(Hellevik, 2007, s.110)

De innsamlede data består da enten av tall eller tekster avhengig av om undersøkelsen er av kvantitativ eller kvalitativ art. Undersøkelsene i denne oppgaven hører nok helst hjemme under kategorien kvalitative undersøkelser. Dette kan begrunnes med at jeg har relativt få intervjuobjekter, hvor resultatet ikke kan måles og verdiene ikke registreres som tallkoder, men som tekst. Det presenteres heller ingen tall, som gir undersøkelsen sammenlignbare data. Mens man ved kvantitativ metode ønsker å gå i bredden og tallfeste datamaterialet som muliggjør statistiske beregninger, søker jeg i denne oppgaven kunnskap om menneskers erfaringer, opplevelser, tanker og meninger rundt det offentlige rom.

Gjennom feltarbeid, observasjoner, registreringer, intervjuer og litteraturstudier har jeg forsøkt å se på sammenhengen mellom folks atferd i det offentlig rom og den fysiske utforming av studieplassene.

Beskrivelsene har så blitt systematisert og kategorisert med sikte på å skape en oversikt over det relevante innholdet i datagrunnlaget i forhold til problemstillingen.

Andre årsaker til at oppgaven er basert på kvantitative undersøkelser kan sees i sammenheng med praktiske og ressursmessige årsaker, men det har også gitt meg muligheten til å få en mer personlig kontakt med intervjuobjektene.

Undersøkelser

Feltstudier/datainnsamling

I boken *Samfunn og vitenskap* av Engelstad et al, identifiseres 4 strategier for innsamling av data: feltstudier, rundspørringer, eksperimenter og kildestudier.

Feltstudier blir i boka presentert som en ”*et knippe av strategier for å skaffe seg data*”(Engelstad et al, 1998, s.125), og erfaringsmateriale kan skaffes til veie på 4 forskjellige måter; ved observasjon av forholdene i feltet, gjennom samtaler og intervjuer, ved å skaffe informasjon gjennom materialet om feltet og til slutt ved å gjøre sine egne erfaringer.

Videre skriver de ” *Ofte kaller vi noe en feltstudie når de viktigste dataene er basert på observasjon og intervjuing og når dataene er kvalitative*” (Engelstad et al, s. 126)

For datainnsamling i denne casestudien er følgende framgangsmåte anvendt:

Intervju

Her har jeg forsøkt å få et så variert og dekkende utvalg som mulig av folk som oppholder seg på de ulike plassene. Jeg hadde forberedt spørsmål på forhånd, men også lagt opp til at samtalen kunne gå utover de forberedte spørsmålene dersom det falt seg naturlig.

Spørsmålene jeg valgt å stille var en blanding av åpne spørsmål og fakta spørsmål. Måten jeg har kommet i kontakt med folk, har vært ved å spørre pent om de har noen minutter til å svare på noen spørsmål.

Observasjoner

Jeg har oppholdt meg mye på de tre studieområdene for å få en så god forståelse av områdene og de ulike aktiviteter som foregår der som mulig. Jeg har vært både ikke deltakende og deltakende under observasjonsarbeidet. Som en del av arbeidet under observasjonene har jeg tatt notater, som blant annet har vært til hjelp i utarbeidelsen av døgnsyklusene.

Egne registreringer

Her har jeg hatt som mål å både gi mest mulig objektive beskrivelser av stedene, samtidig som jeg også har ønsket å gi uttrykk for mine egne oppfattelser av stedene som er undersøkt. Jeg har oppholdt meg mye på plassene, samtidig som jeg har brukt min egen kjennskap og erfaring som grunnlag. Informasjon som kartdata, historie og fakta har jeg hentet fra tilgjengelige data på Internett og i litteraturen.

Litteraturstudier

Litteraturstudier har vært en veldig viktig og nødvendig del av arbeidet med denne oppgaven. Jeg har hatt behov for å tilegne meg mer kunnskap på en rekke ulike temaer, både før jeg satt i gang med skrivingen, men også underveis når det dukket opp spørsmål og problemstillinger har det vært nødvendig å søke hjelp i litteraturen.

Mye av litteraturen jeg har lest har vært benyttet som et utgangspunkt for teoridelen av oppgaven, noe som igjen har vært inspirasjon til det empiriske arbeidet i denne oppgaven. Litteraturen har jeg funnet frem til gjennom besøk på bibliotek, tips fra veileder og andre fagfolk, og ved søk etter relevante artikler på nett.

Jeg har også hentet inspirasjon fra diverse blogger som jeg har søkt opp på Internettet. Jeg har funnet ut av at det er mange ”der ute”, som også er veldig opptatt av bruken, utformingen og viktigheten av parker, plasser og det offentlig byrom. Det har vært gøy og innspirende å lese flere av disse bloggene.

Casestudie

”Betegnelsen case kommer av det latinske og understreker betydningen av det enkelte tilfelle. [...] Terminologien vektlegger derfor at det dreier seg om ett eller noen få tilfeller som gjøres til gjenstand for inngående studier” (Andersen, 2007, s. 8)

Denne oppgaven er lagt opp som en casestudie, med litterastudier som støtte.

Fordelen med casestudier er at man får studert oppgavens tema på nært hold, og jeg føler at jeg har møtt menneskene i det element som problemstillingen søker å finn ut.

Som det står innledningsvis på denne siden, egner casestudie seg for undersøkelse av ett eller noen få tilfeller, og i denne oppgaven det tre studieområder eller ”case”.

Valg av studieområder (caser)

Valget av studieområdene ble i all hovedsak valgt på bakgrunn av mine egne preferanser og kjennskap til stedene. De tre studieområdene ble valgt ut fra en liste jeg hadde laget over 10 steder i Oslo.

Det var et mål at plassene ikke skulle være for like, og etter noen befaringer, både på egenhånd og med veileder, falt valget til slutt på Bankplassen, Sagene og Jessenløkken.

Disse tre stedene ble også valgt fordi de geografisk sett ligger spredt i Oslo, studieområdene har tre helt forskjellige former og uttrykk i forhold til bruk, stil og arkitektur.

Jessenløkken og Sagene er også plasser som forfatteren kjenner godt til og derfor hadde lyst til å gjøre nærmere undersøkelser på. Bankplassen kjente jeg i utgangspunktet ikke så godt til, men synes det er en flott plass som ligger i en interessant del av Oslo.

Figur 1 Oversiktskart over de tre studieområdene

Kilde: Oslo kommunes kartdata

Metodekritikk

Det kunne vært interessant og foretatt flere intervjuer, og gjennom det fått et større utvalg representanter fra de ulike gruppene. Der er mulig at jeg ved intervjuene hadde hatt ferdigoptrykte spørreskjemaer med flere detaljerte spørsmål, ville det ha resultert i mer konkrete svar som lettere kunne analyseres.

I forskningsmiljøet er det en vanlig oppfatning at *"casestudier kun har en begrenset verdi når hensikten er å generalisere"* (Andersen, 2007, s.10)

I et casestudiet er ofte utvalget tilfeldig, og det kan være vanskelig å trekke noen generelle konklusjoner. Denne oppgaven har ikke som mål å lage et generalisert bilde av situasjonen, men som Andersen skriver videre, ”*peke på muligheter for generalisering*” (Andersen, s.10)

Studieområdene

På det ene studieområdet, Jessenløkken, har plassen under store deler av perioden jeg har jobbet med oppgaven vært brukt som lagringsplass for materialer som er brukt til oppussingen av boligene som omkranser plassen. Det har hatt betydning for mitt arbeid på den måte at det har vært vanskelig å få gode og beskrivende bilder av plassen, samtidig som den ikke har fremstått like idyllisk og fin som den pleier.

Undersøkelser

Dette kapitlet tar for seg undersøkelsene som er gjort i forbindelse med oppgaven.

Undersøkelsene inkluderer egne befaringer og intervjuer som er gjort på de tre studieområdene. Selv om plassene har ulik karakter, har jeg valgt å ha så lik struktur som mulig i undersøkelsene.

Jeg vil først presentere Sagene, deretter følger Bankplassen og Jessenløkken.

Sagene

Hvorfor Sagene?

Da jeg i fjor bestemte meg for å selge leiligheten min på Adamstuen, var spørsmålet, hvor ville jeg bo? At jeg skulle bo i Oslo var klart, og at det skulle være forholdsvis sentrumsnært var også et ”must”. Skulle jeg holde meg til område jeg var kjent i som Bislett, Majorstua, St. Hanshaugen og Grünerløkka, eller var tiden inne for å bevege meg mot ukjente områder av byen. Jeg lekte med tanken om Gamlebyen, Nedre Ekeberg, et lite trehus på Kampen eller på Torshov som jeg hadde jeg hørt var det nye Grünerløkka. Jeg trasket byen rundt, satt på kafeer og kjente på stemningen rundt omkring i disse forskjellige delene av byen. Men det var et sted kveldsturene min stadig trakk meg tilbake til, og det var Sagene. Hva var det med dette stedet, tenkte jeg, som fascinerte meg. Et mylder av bygninger med ulike stilarter og mennesker, trafikk, alt nesten litt ”klumpet” opp på hverandre.

Men det var noe med autentisiteten, mangel på de kjente kjedebutikkene, vel ok de har 7-eleven og Kaffebrenneriet, men det virket allikevel som om Sagene hadde klart å holde på sin egen identitet. Det var helt klart et sted jeg kunne tenke meg å bo, så nå var det bare og vente til drømmeleiligheten dukket opp, og sannelig gjorde den ikke det! Jeg er nå blitt en stolt ”Sageneboer”, og jeg har blitt fortalt at når en først flytter til Sagene vil en ikke flytte herifra. En meget aktiv og stolt lokalbefolkning har jeg fått erfare at bor her, med lørdagsmarkeder og aktiviteter for folk i alle aldre på både det lokale samfunnshuset og gamle ærverdig Vøienvollen.

Men jeg ville finne ut litt mer om hva det var med dette stedet som trekker så mange mennesker.

Sagene

Sagene er en bydel, men er også vel så kjent som strøket Sagene. Bydelen strekker seg over områdene Bjølsen, Tåsen, Lilleborg, Torshov, Illadalen, Sandaker og Sagene. Bydelen hadde i følge SSB pr.1.januar 2010 totalt 34 286 innbyggere, den dominerende aldergruppe er 20 til 40 år, ganske så jevnt fordelt mellom menn og kvinner. Strøket Sagene omfatter i hovedsak området nord for ring 2, avgrenset av Myrløkka mot Akerselva, området rundt Sagene kirke og parken Gråbeinsletta, Vøienvolden gård og Det Rivertzke kvartal.

Navnet Sagene stammer fra alle sagbrukene som hold til langs Akerselva. ”Langs Akerselva ligger også Hjula Væveri, som er en viktig bygning i norsk arkitekturhistorisk sammenheng. Dette på grunn av byggeteknikken som ble knytte til internasjonal fabrikkbygging, og kanskje var dette ”fødestedet” for den industrielle revolusjon i Norge.” (Hoel 2008, s.85) Sagene er også kjent for den idylliske trehusbebyggelsen langs Maridalsveien som huset arbeidere fra fabrikkene langs Akerselva.

Studieområde

Figur 2 Oversiktskart over studieområde Sagene

Kilde: Oslo kommunes kartdata

Kirken er selve fundamentet for dette området, den ble oppført i perioden 1881-91, av arkitekten Christian Furst. Sagene menighet mottok støtte fra Gamle Aker menighet til å bygge denne kirken etter at Sagene menighet ble utskilt fra Vestre Aker. Kirken er bygd i rød tegl og kan klassifiseres som nygotisk kirke med særpreg. (norske-kirkebygg)

Man kan tenke seg at kirken lå veldig vakkert til. Topografien rundt kirken er flat, men i den ligger på en høyde opp fra Illadalen i syd og Akerselva i øst.

Et viktig moment i historien til Sagene var trikkelinjen, som hadde navnet Sagene Ring. Linjen gikk som navnet tilsier i en sirkel rundt byen, og både startet og endte ruta på Sagene. Traseen gikk gjennom studieområdet mitt, akkurat der hvor bussen og all trafikk går i dag, nemlig mellom Sagene kirke og Gråbeinsletta. Sagene Ring gikk i trafikk i perioden 1916 til 1954. Skinnende har ligget som en påminnelse om denne gamle trikkeruten frem til i dag, men kommunen har bestemt seg for ta de bort og legge nytt dekke.

Gråbeinsletta opparbeidet til en park med benker, plener, gangstier, beplanting og trær. Gråbeinsletta har vært under stadige forandringer, under krigen ble den brukt som potetåker. Parken er i dag dessverre lite brukt, og fremstår som litt slitt (wikipedia.org). Den har en flott skulptur og et lite vannanlegg, som man knapt nok legger merke til. De gamle opparbeidete gangveiene gjennom parken er i dag blitt til stier, og det er få benker og beplanting i parken.

Sagene har vært et typisk arbeiderklasse strøk. Det som mange syns er positivt med Sagene er at den har klart å holde på sin identitet og ikke blitt invadert av Deli Deluca, Narvesen og andre kjeder vi kan se på annet hvert gatehjørnet i mange andre deler av byen. Torshov, som er nabo strøket, har fått mer av disse butikkkjedene. På Grünerløkka, har gårdeierne skrudd opp husleien slik at det stort sett bare er de store mektige kjedene som blant annet 7eleven og Deli Dulaca som har hatt råd til å etablere seg der. Grünerløkka er nok det mest ekstreme eksempelet vi har på gentrifisering i Oslo. En gang flyttet folk dit blant annet på grunn av lave husleier, som nå huser stedet hippe unge mennesker med god inntekt. Sagene slipper heller ikke unna denne utvikling, men foreløpig er ikke prosessen kommet så langt.

Befolkningssammensetningen, butikkene og boligprisene er indikatorer på dette. Sakte men sikkert legges det ned butikker som har holdt stand i "alle" år, og nye næringer som blant annet eiendomsmejlere etablerer seg i de gamle lokalene.

Figur 3 Butikk som ikke har blitt offer for gentrifisering enda

Figur 4 En av mange eiendomsmeglerfilialer på Sagene

Det er altså området rund kirken denne delen av oppgaven skal konsentrere seg om, selve studieområdet mitt er det som mange tenker på som sentrum av Sagene.

Her finner vi Sagene kirke, flere kafeer og butikker, bussholdeplass, samtidig som hovedgjennomfartsåren i området går her. Busslinjene 20, 37 og 54 går også gjennom

området. Dette område er både møteplass og knutepunkt. En annen viktig funksjon som finnes her er Samfunnshuset, som er meget aktiv brukt med mange tilbud til innbyggere i alle aldre. Området er et typisk offentlig rom som omkranses av kirken, parken og flere kafeer med uteservering. Selv om husfasadene indikerer at det er private leiligheter i bygningene som omkranser området, markerer fasadene et klart skille mellom offentlig og privat. De fysiske forholdene i området er preget av en del gater med dårlig dekke flere steder, manglende nedsenk ved overganger og de gamle trikkeskinnene ligger fortsatt i gaten. Kjøremonsteret virker uklart, og trafikken som går gjennom området er meget dominerende. Gaten virker noe underdimensjonert i forhold til trafikkmengde, og det er en del konfliktområder mellom gående og trafikken. Det er vanskelig å komme utenom dette området dersom du skal bevege deg ut av Sagene, eller benytte deg av noen av tilbudene på Sagene.

Døgnsyklus september-09

Klokken 09

Det verste morgenrushet begynner å legge seg, litt roligere tempo. Folk setter seg på kafeene istedenfor å ta med kaffen ”to go”. Det er flere studenter, småbarnsforeldre og eldre å se. Stadig folk i bevegelse i området, de fleste skal ta bussen.

Klokken 12

Lunsjrush, høyere tempo. Mer trafikk på veiene. Kafeene fylles opp. Noen tar lunsjen på en av benkene som er plassert foran kirken

Klokken 15

Ettermiddagsrushet startet. Bussfrekvensen og antall mennesker øker igjen. Barn hjem fra skolen. Folk møtes tilfeldig, stopper opp og prater.

Klokken 18

Tempoet begynner å synke igjen, kafeene stenger klokken 19 og de fleste som oppholder seg på området er på vei til et annet sted.

Klokken 21

Området er et trafikknutepunkt eller en gjennomfartsåre for gående, syklende og billister.

Aktiviteter

Med tanke på Gehl's teori om utendørsaktiviteter følger her en oversikt over ulike aktiviteter som skjer på Sagene og i hvilken kategori de faller inn under.

Type aktivitet	Nødvendig	Valgfri	Sosial
Gå til og fra jobb	X		
Gå til og fra bilen	X		
Gå på tur		X	X
Spise lunsj		X	X
Gå i butikken	X		
Transport/biltrafikk	X		
Hvile på en benk		X	X
Gjennomfartsåre	X	X	
Varelevering	X		
Snakke med naboen/kjente		X	X
Barn som leker		X	X
Vente på bussen	X		
Trafikk	X		
Gå på kafé		X	X

Sagene er en sammensatt plass, det skjer mange aktiviteter som foregår på samme tid og sted.

Rommelige avstand

Etter T. Halls inndeling av rommelige avstander, vil jeg her forsøke å gi en oversikt over intime, personlige, sosiale og offentlige møter som skjer på Sagene.

På Sagene er det alltid mennesker. Det er den plassen som er mest trafikkert av de tre studieområdene i oppgaven, og møtene mellom menneskene er mange. I rushtiden om morgenen og ettermiddag står folk i kø, enten de venter på bussen eller i kø for å få kjøpt seg en morgenkaffe på vei til jobb. Det er folk som sitter side ved side og leser avisa på en av kafeene, eller venner som møtes for en prat over kafébordet. Fortauene er smale og det er menneskene på visse tider av døgnet i dette området. Du er nødt til å forholde deg til andre mennesker, enten for å ikke gå på dem eller du må flytte deg til siden når det kommer to

mødre med barnevogner mot deg. Det er også stor mulighet for at man møte på noen man kjenner eller at man stadig støter på de samme personene, og som man etter hvert kanskje vil utveksle et blick eller et smil med. Sagene på en lørdags formiddag er travel, det er mange mennesker der og det blir mange møter både på personlige og sosiale avstander. I tillegg finnes det de intime møtene i dette området

Elementer og detaljer

Her følger en liten bildeserie over ulike elementer som enten er med på gi området egenart eller andre elementer som kan virke både positiv og negativt i forhold til kvaliteten til plassen.

Figur 5 Benk

Figur 6 Både kunst og vannspeil(om sommeren)

Figur 7 Trafikk

Figur 8 Uteservering, Kaffebrenneriet

Kilde: Kaffebrenneriet.no

Intervjuer

Intervjuene er gjennomført ved et undertegnede høflig spurte om å få stille noen spørsmål om denne plassen. Tanken bak spørsmålene har vært å få et innblikk i hvordan informantene bruker plassene og hva slags tanker de har om plassen.

Hvem	Kvinne, 31 år
Forhold til plassen	Bor på Sagene, ikke langt fra Sagene Kirke
Aktiviteter	Gjennomgangsåre, benytter seg av kafe og butikker, tar buss
Møter	I butikken, kafeen, venner, bekjente, naboer
Tanker om plassen	Kvinnen sier at hun på en rar måte liker denne plassen. Det er et <i>myldrer</i> av mennesker, biler og busser, men samtidig så fungerer det uten at hun blir stressa. Det gir henne en følelse av å være ”<i>der det skjer</i>” og hun føler at hun tar del i livet her. Om selve plassen sier hun at den er jo <i>litt rotete</i>, og trafikken tar stor plass. Ideelt sett burde trafikken vært lagt i tunnel, slik at Gråbeinsletta (parken) kunne hengt sammen med kirken. Men sånn som det er nå, kunne i hvert fall det lille område foran kirken være litt penere, med flere benker og beplantning. Det som kanskje er den mest avgjørende faktoren for at plassen er et <i>attraktivt</i> sted for henne er samlingen av alle service tilbudene. Hun forteller også at det er dager hun helst unngår denne plassen, føler hun seg ovenpå og er fornøyd er det helt greit å ta denne veien, men heldigvis finnes det alternative ruter man kan ta dersom man ikke ”har dagen”.

Hvem	Mann, 27 år. Student
Forhold til plassen	Bor på Sagene
Aktiviteter	Gjennomgangsåre, benytter seg av kafeene og butikker, tar buss
Møter	I butikken, kafeen, venner, bekjente, naboer
Tanker om plassen	Han tror hovedgrunnen til at han bruker plassen såpas mye, er at han benytter offentlig kommunikasjon i form av bussen hver dag, og må gå gjennom plassen for å komme seg både til og fra holdeplassen. Da er det naturlig å gå innom en av kafeene eller 7-eleven for å kjøpe en kaffe. Han synes det er positiv at Sagene har et slikt område hvor det skjer litt. Alle servicetilbudene Sagene kan tilby er veldig lett tilgjengelig , men han legger rask til at det til tider kan være litt mye trafikk både av mennesker og biler og busser. Han beskriver plassen som åpen, livlig og travel . Kirken mener han har en positiv effekt, rent visuelt sett for plassen.

Hvem	Familie, mann og kvinne, 34 og 35 og barn 4 år og 9mnd
Forhold til plassen	Bor på Sagene
Aktiviteter	Gjennomgangsåre, benytter seg av kafe og butikker, tar buss
Møter	I butikken, kafeen, venner, bekjente, naboer
Tanker om plassen	De bruker område en del, noe av grunnen til det er at bussen stopper i området. Ellers er kvinnen en del på kafé hvor hun møter andre mødre eller venninner. De bruker samfunnshuset en del, hvor det er aktiviteter for barn. Men det synes ikke plassen er ideell som møteplass og knutepunkt for Sagene, det er mye trafikk og dårlig veiløsning. De er veldig glad for alle tilbudene de finner her, men hvis de ikke må innom "sentrum" av Sagene tar de gjerne veien utenom med tanke på barna. På sommerhalvåret er det markedsdager foran samfunnshuset hver lørdag, dette syns familien er veldig positiv for lokalmiljøet.

Hvem	Mann 38, to barn 1 og 5 år. Bor på Kringsjø
Forhold til plassen	Har venner som bor på Sagene, er delvis kjent i område
Aktiviteter	Benytter seg av kafeen, offentlig transport
Møter	I butikken, kafeen, venner, bekjente,
Tanker om plassen	Mannen forteller at han føler seg noe utrygg med tanke på barna. Han sier videre at trafikken går jo rett gjennom der man liksom skal oppholde seg, det er ingen avskjerming ut mot veien, det kunne vært et gjerde eller busker. Vedkommende føler ikke at plassen er spesielt innbydende til tross for at det er en stor grønn slette/park i nærheten. Han føler seg usikker på hva slags mennesker som bruker uteområdene, han får tanker og assosiasjoner til et sted der man kan finne gamle sprøytespisser, spesielt foran kirken. Andre ting han har å si om selve plassen er at den virker rotete, grusdekke foran kirken er litt trist og det er heller ingen lekeplasser for barna her. Men han legger til at han helt sikkert hadde tenkt annerledes før han fikk barn, og kan skjønne at plassen kan være et bra sted å være for mange.

Hvem	Kvinne, 60 år, Lillestrøm
Forhold til plassen	Barn og barnebarn som bor på Sagene
Aktiviteter	Benytter seg av kafé og butikker, tar buss
Møter	Kafeen
Tanker om plassen	Kvinnen synes plassen/område virker oppløst, det <i>lite struktur</i> og <i>dårlig definert</i>. Er det på grunn av <i>trafikken</i> mon tro, under hun. Kvinnen har opparbeidet seg mer positive følelser rundt stedet ettersom hun har vært her flere ganger nå, men de første gangene hun var på besøk på Sagene var hun litt usikker på klientellet rundt plassen, men sier hun har fått en bedre <i>forståelse av stedet</i>. Hun forteller at da hun satte inne på Kaffebrennerier for første gang og så ut på plassen, fikk hun lyst til å gå inn i kirken. Fra kafévinduet klarte hun å skille alle momentene bedre fra hverandre. Hun sier videre at <i>kirken</i> ikke kommer til sin rett, den ligger egentlig veldig fint til på en stor flat slette, men så har den så mange ting (hindringer) foran seg, som gjør at den drukner litt. Ellers så synes hun at plassen har et <i>pulserende liv</i> med alle menneskene og trafikken, litt mye <i>støy</i>. Med tanke på barnebarna sine blir hun litt bekymret, men er glad for at det finnes andre store fine grøntområder i nærheten.

Hvem	Kvinne, 76
Forhold til plassen	Bor på Sagene
Aktiviteter	Tar bussen av og til
Møter	Bekjente, naboer
Tanker om plassen	Damen, som er avhengig av rullator når huns skal ut på lengre turer, forteller at hun helst <i>unngår denne plassen</i> hvis hun kan. Det eneste hun egentlig bruker plassen til er å komme seg til bussen, ellers så går hun heller en <i>omvei</i> dersom hun skal på andre siden av plassen. Hun synes det er vanskelig å ta seg frem med rullatoren, ved gangfeltene og tempoet er høyt og det er altfor <i>mye trafikk</i>.

Jeg har uthevet noen av de ordene som har blitt nevnt i intervjuene mine, som beskriver denne plassen; *trafikken, støy, rotete, livlig, kafé, kirken, lett tilgjengelig, samfunnshuset, utrygg, pulserende liv*

Studieområde er utflytende og ustrukturert i sin fysiske utforming, men den rommer viktige funksjoner for nærmiljøet, den fungerer som en møteplass med bussholdeplass, kafeer og samfunnshus. I forhold til hva slags type aktiviteter som foregår her, er den helt klart den mest sammensatte av oppgavens tre studieplasser. Med tanke på Jacobs(1961) krav til et godt byrom, er det et klart skille mellom offentlig og privat, det er aktiviteter her hele dagen noe som sørger for trygghet for beboere og besøkende. Det er blanding av alle mulig aktiviteter og grupper man finner i et byrom. Folk oppholder seg på plassen både for det kan være nødvendig eller fordi de har lyst, det kan enten være for at de må ta bussen til jobb eller at de ønsker å ta en kaffe med en venn.

Som mange av informantene er inne på, er ikke plassen den vakreste de har sett, men allikevel har de, i hvert fall de som bor i område positive følelser for stedet.

I intervjuene har informantene gitt meg innsikt i blant annet hva slags forhold de har til plassen og hva de synes om plassen. Med denne informasjonen vil jeg forsøke å vise hvordan Lefebvres(1961) romlige triade kan fungere i praksis, jeg vil bruke et av intervjuene som eksempel.

Kvinne 31 år, sier hun ”*bruker plassen til å gå på kafé, ta bussen og som gjennomgangsåre*”, det er her hun utøver sine daglige gjøremål, og den fysiske strukturen med sine ruter, nettverk og steder er for eksempel veien mellom kafeen og bussholdeplassen . Dette representerer det erfarte rom, men som beskrevet i teoridelen styres dette aspektet i den romlige triaden av både det oppfattede rom og det levde rom. Representasjonens rom eller det oppfattede rom er blitt til fordi blant annet planeleggere og politikere har åpnet for bygging av veier, kafeer, parker osv, derfor er det mulig for kvinnen å utføre sin daglige gjøremål. Det siste aspektet, det levde rom er kvinnens mentale forestilling av rommet, det er de tanker, bilder og forestillinger hun har gjort seg etter å ha levd i rommet. Kvinnen sier at hun får tanker som ”*rotete*”, men at det også gir henne en følelse av ”*å være til stede der skjer*” når hun tenker på plassen. Hun ønsker dermed å gjennomføre sosiale aktiviteter på plassen. Alle de tre aspektene av triaden viser et avhengighetsforhold til hverandre.

En annen ting som er interessant å merke seg er at informantene som bor i området hadde generelt mer positiv å si om plassen, enn de informantene som var besøkende i området.

Når informantene ble spurt om hva slags tanker de hadde om plassen, var de som ikke bor der litt mer skeptiske. Dette kan ha sammenheng med at de ikke har levd i rommet på samme måte som beboerne på Sagene, og derfor heller ikke har opparbeidet seg samme mentale forestilling som de lokale.

Bankplassen

Hvorfor Bankplassen?

Bankplassen ligger i det eneste ”renessanseby-området” i Oslo, nemlig Kvadraturen.

Dette er et område jeg har hatt svært lite forhold til meste parten av livet mitt, det er et område som av tradisjon ikke har hatt det beste rykte, og vært assosiert med prostitusjon, narkotika og kriminalitet.

Ettersom jeg har studert arkitekturhistorie i Oslo, og har vært på flere gallerier og museer i Kvadraturen de siste årene, har jeg fått øyne opp for dette område av byen.

Noe av det jeg liker godt med området er de rette gatene og de fine gamle bygningene, det gir en følelse av at det er noe viktig over dem. I Kvadraturen finnes nå også etter hvert dyre butikker, fine restauranter og mange kreative design firmaer, noe som bidrar til at området har en slags internasjonal følelse. Jeg synes spesielt at Bankplassen er vakker, og det er et sted jeg gjerne skulle ha vært oftere. Og nå som sjansen bølger seg, er dette en plass jeg ønsker å finne ut mer om.

Kvadraturen

Kvadraturen ligger i sentrum av Oslo og tilhører bydel Sentrum. Bydel sentrum er ikke en administrativ bydel, da det anses som fellesområder for byens innbyggere som det ikke er opp til en eller flere enkelt bydeler å forvalte. I følge statistikk fra SSB var det pr. 1.1.2010 registrert 918 beboer i bydel sentrum, og den dominerende aldergruppe er menn mellom 20 og 30 år.

Kvadraturen ble anlagt av Christian den IV 1624, da byen ble flyttet fra Gamle Oslo etter en brann. Og det var dette som var den opprinnelig byen Christiania. Christian IV anla en moderne renessanseby etter rutenettsplan, med rettvinklede gater og kvartaler.

I dag er dette område preget av kontorer og få boliger. Det er lite aktivitet på kveldstid. Til tross for regjeringens vedtak om forbud mot kjøp av seksuelle tjenester, som tro i kraft den 1.1.2009, eksisterer fortsatt prostitusjon i området, om ikke i like stor grad som tidligere.

I de senere årene har Kvadraturen opplevd et lite løft, det har blitt gjort en del investeringer, de verneverdige bygningene har fått et løft og med utviklingen av Bjørvika området ser man mulighetene for et nytt liv i Kvadraturen. Også politikerne har sett muligheten og behovet for å gi denne historiske viktige delen av byen et løft. Byrådet i Oslo kommune har utarbeidet en

handlingsplan for Kvadraturen, med tittelen ”Handlingsplan for ny giv i Kvadraturen”, hvor seks delstrategier for å gi Kvadraturen et løft identifiseres slik;

1. Styrke Kvadraturens identitet og omdømme
2. Stimulere til et tryggere, variert og opplevelsesrikt byliv
3. Gjennomføre en estetisk og funksjonell oppgradering av gater og byrom
4. Utvikle bydelen til et attraktivt område for boliger
5. Bedre tilgjengeligheten i gater og byrom
6. Etablere et samarbeid mellom offentlig og private krefter

Studieområde

Figur 9 Oversiktskart over Bankplassen

Kilde: Oslo kommunes kartdata

Bankplassen har som navnet tilsier fått sitt navn etter bankbygningene som omkranser plassen. Den avgrenses av Kongens gate, Myntgata og Kirkegata. Dette område oser av historie, med mange viktige bygninger av nasjonal betydning. Historien er en studie i seg selv, men med denne oppgavens tidsbegrensninger er det kun plass til en kort gjennomgang av denne interessante historien bakom bygningene og plassen.

Den første bankbygningen kom i 1830, da som avdelingskontor for Norges Bank.

Da Stortinget i 1896 vedtok at hovedsete for Norges Bank skulle flyttes til Kristiania, ble det bestemt at også den nye bankbygningen skulle oppføres på Bankplassen. Christiania Teateret ble revet og ga plass til oppførelsen av Norges Banks hovedsete. Bankbygningen stod ferdig i 1906 og arkitekten var Ingvar O. Hjort (Hoel, 2008).

Oppførelsen av den nye bankbygningen førte til at Grosch sin bygning fra 1830 egentlig ble skjøvet ut av selve Bankplassen. Plassen mistet litt av det yrende livet teateret hadde først med seg (Hoel, 2008). Den siste bankbygningen, som også er Norges Banks hovedsete i dag ble bygd i 1986. Arkitektene bak dette storverket som opptar et helt kvartal er Lund og Slaato. Bygningens sydvestre hjørne, hvor også hovedinngangen til bygget er, vender ut mot Bankplassen. Dette er blitt beskrevet som et av Norges mest sammensatte og dyreste byggeprosjekt noensinne. (Hoel, s.160). Da bygningen sto ferdig i 1986, fikk plassen den utformingen den har i dag, spesielt kan vi se sammenhengen med Lund og Slaatto sitt verk og utforming av den store åttekantede fontenen, som markerer plassen midtpunkt.

Alle de tre bankbygningene har satt sitt preg på område og bidratt til at plassen har fått den karakter den har i dag.

Plassen i dag

Bankplassen ligger vakkert til med store frodige trær og beplanting, vakker lyssetting, kunst, vannfontene, brosteindekke som harmoniserer med plassen og flere hvilemuligheter.

Bankplassen er på nytt blitt et kulturelt møtested. Museet for Samtidskunst etablerte seg 1990 i den andre Norges Banks lokaler og Norsk Arkitekturmuseum som i 2008 åpnet på i bankbygningen fra 1837. Som vi kan se av kartet over plassen vender ikke Arkitekturmuseet direkte ut mot Bankplassen, men man regner den som en del av de bygningene som tilhører plassen. På arkitekturmuseet er det åpnet en kafé som er oppkalt etter arkitekten bak bygget, Kafé Grosch. Den har fått gode omtaler i media, noe som har bidratt positivt til å trekke flere folk til plassen.

Kafé Engebret ligger i det nordøstlige hjørnet, og har en viktig funksjon for plassen, samtidig som den bidrar sterkt til at det er liv på plassen. Det er også et galleri som holder til i en av bygningene inntil plassen. Utenom disse kulturelle institusjonen er det kontorer i de aller fleste bygningene rundt plassen. Plassen har et sterkt offentlig og monumentalt preg.

Både plassen og bygningene er viktig å bevare slik at bygningsmiljøet som skapte plassens identitet bevares.

Som jeg har vært inne på tidligere og som vi vil se i oversikten over døgnsyklusen, er dette et område som lever på dagen men som har veldig lite aktivitet på kveldstid. Prostitusjon forekommer fortsatt i område.

Døgnsyklus september-09

Klokken 09

Det er mye folk som går over plassen, de er på vei til jobb. Folk går fort. Det er stor gjennomgangstrafikk. Verken museene, restaurantene eller galleriene er åpne enda. Det er mye trafikk på veiene som omkranser Bankplassen.

Klokken 12

Området bærer preg av at det er lunsj tid. Businessfolk går inn på Kafé Engebret. Også Kafé Grosch på Arkitekturmuseum ser ut til å være et populært sted for lunsj. Etter at det har vært forholdsvis rolig i området de siste timene, er det nå mye bevegelser av mennesker som haster over plassen. Det er en og annen person i område som virker som de er der for å se, kanskje er der som turister? Litt aktivitet ved taxi holdeplassen.

Klokken 15

Det er roligere nå enn klokken da klokken var 12. Det ser ut til at flere som er på plassen er på vei til et av museene. Forholdsvis lite trafikk. Jeg kan se et par prostituerte, som har plassert seg i hjørnet av plassen ut mot bilveien.

Klokken 18

Nå begynner ettermiddagsrushet å legge seg, men fortsatt er tempoet høyt. Folk er på farten, mange ser ut til at de er på vei hjem fra jobb. Museene stenger klokken 17, så nå er det ikke mange turister eller museumsbesøkende å se i området. Det har dukket opp flere prostituerte. En del aktivitet utenfor Kafé Engebret, og taxi holdeplassen.

Klokken 21

Det er en del trafikk, av både mennesker og biler. De fleste er på vei hjem fra kveldsmøter og andre aktiviteter, ser det ut til. De fleste går alene og er menn. Plassen er godt lyst opp, både fra gatelys, lys i baken og bygningene rundt. Jeg ser flere prostituerte og det sirkulere en del bilder rundt i området.

Kafé Engebret er fortsatt det stedet på plassen hvor aktiviteten er størst.

I og med at plassen er så åpen føler jeg meg trygg, det er som om de har bygd plassen slik at du alltid kan se andre og bli sett.

Aktiviteter

Med tanke på Gehl's teori om utendørsaktiviteter følger her en oversikt over ulike aktiviteter som skjer på Bankplassen og i hvilken kategori de faller inn under.

Type aktivitet	Nødvendig	Valgfri	Sosial
Gå til og fra jobb	X		
Kulturelle aktivitet, eks. museumsbesøk		X	X
Gå på tur		X	X
Spise lunsj		X	X
Gå på restaurant		X	X
Prostitusjon	X	X	
Hvile på en benk		X	X
Gjennomfartsåre	X		
Varelevering	X		
Turisme		X	
Politipatroljering	X		
Transport/biltrafikk	X		

Dette er en plass som i hovedsak tiltrekker seg folk som utøver frivillige og sosiale aktiviteter.

Rommelige avstander

Som døgnsyklusen viser er stor variasjon med hensyn til aktiviteter og mennesker som oppholder seg på plassen til ulike tider. På grunn av plassens rommelige utforming, er det få intime møter, det vil si etter Halls sin teori* mellom 15 og 50 cm. Det er flere muligheter for møter på det personlige nivå, altså mellom 50 og 120 cm, disse møtene kan finne sted på en av plassens benker eller på uteservering, eller hvis du skal ta taxi og står i taxikø.

Sosiale avstand er kanskje det typen møter som oftest skjer på Bankplassen, folk går forbi hverandre, utveksler kanskje et blikk, eller si hei til en kollega.

Det er sjeldent veldig travelt på Bankplassen Dersom man ikke ønsker å måtte se folk i øynene, er det god nok plass til å gå en liten omvei.

Elementer

Her følger en liten bildeserie over ulike elementer som enten er med på gi området egenart eller andre elementer som kan virke både positiv og negativt i forhold til kvaliteten til plassen.

Figur 10. Richard Serras *Shaft*

Figur 11. Belysning

Figur 12. Sitteplasser

Figur 13. Brosteinsdekke

Figur 14. Vannfontene

Figur 15. Grønt gress og store fine trær

Figur 16. Godt opplyst om kvelden

Figur 17. Museums område

Intervjuer

Intervjuene er gjennomført ved et undertegnede høflig spurte om å få stille noen spørsmål om denne plassen. Tanken bak spørsmålene har vært å få et innblikk i hvordan informantene bruker plassene og hva slags tanker de har om plassen.

Hvem	Kvinne, 26 år, kunststudent
Forhold til plassen/aktiviteter	Går på museene rundt i område
Møter	Ingen spesielle møter, men støter ofte på kjente både lærere og medstudenter på utsilingene
Tanker om plassen	Dette er et område kvinnen sier hun ikke var veldig godt kjent med, og egentlig <i>litt skeptisk</i> til før hun begynte på kunststudier og fikk øynene opp for alle de fine museene og galleriene som ligger både Bankplassen og andre steder i Kvadraturen. Hun har de senere årene begynt å bruke dette område mer, både for å utforske det som et nytt område og som et sted hvor hun møter venner for å gå på kafé eller shopping. Selve Bankplassen synes hun er <i>veldig fin</i>, kanskje en av de fineste plassene i Oslo. Den er veldig <i>organisert</i> sier hun, der virker ikke som om det er noen tilfeldigheter med plasseringen av elementene på plassen. Hun liker at det er mye <i>grønt gress og trær</i>, samtidig som om at de gamle bygningene gir plassen en <i>spesiell ramme</i>. Hun får assosiasjoner til <i>utlandet</i>, med <i>de historiske bygningene</i> og de rette gatene. Hun kunne ønske at det kanskje var en kafé som holdt et lavere prisnivå enn Kafé Engebret på plassen. Hun sier hun <i>føler seg trygg</i> der, men ville ikke gått alene sent på kvelden.

Hvem	Mann, 30 år, jobber i Kvadraturen
Forhold til plassen/aktiviteter	Går gjennom plassen til og fra jobb, på sommeren spiser han av og til lunsjen sin på Bankplassen.
Møter	Møter ofte på kollegaer når han går over plassen, eller i lunsjen
Tanker om plassen	Mannen synes dette området har et spennende miljø med historisk viktige bygninger. Han har jobbet i Kvadraturen i 3-4 år, og synes at området er blir stadig bedre. Det dukker opp nye og spennende butikker og kafeer, og ikke minst det er flere mennesker som tar turen til Kvadraturen utenom de som jobber her. Bankplassen synes han er en perle i et ellers hektisk og trafikkert område, derfor liker han å ta lunsjen her, så lenge tiden og være tillater det. Han sier at han følger med på boligprosjektene i Kvadraturen og er ikke fremmed for tanken å flytte hit. Men han legger også til at problemet med prostituerte fortsatt er her, og så lenge det er såpass synelig vet han ikke om han vil bo her.

Hvem	Kvinne, 65 år, Majorstua
Forhold til plassen/aktiviteter	Går på museene
Møter	Det hender hun møter på kjente og bekjente
Tanker om plassen	Kvinnen sier hun er veldig interessert i kunst og har da vært en del i område på grunn av de forskjellige museene som ligger her. Hun forteller at hun ble provosert første gang hun så jernskulpturen til Richard Serras <i>Shaft</i>, som er plassert utenfor Museet for samtidskunst, men at hun etter å ha oppholdt seg på plassen ble den bedre. Men fortsatt synes hun ikke den harmoniserer veldig bra med de eldre bygningene rundt. Hun sier videre at hun synes brosteinbelegget harmoniserer bra med de historiske bygningene, og hun venter nesten bare på at en hest og kjerre skal komme inn på plassen, sier hun med et smil. Dette er en viktig plass med en spesiell betydning, da man kan se utvikling av de tre bankbygningene, som både viser historisk og

	arkitektonisk utvikling. Ellers om plassen liker hun at den er åpen, og samtidig såpass stor og grønn at man nesten føler at man er i en park .

Hvem	Mor og datter, 65 og 37, begge bor i Asker
Forhold til plassen/aktiviteter	På Oslobesøk og er på spasertur i Kvadraturen, vært på arkitekturmuseet.
Møter	
Tanker om plassen	De er på tur til Oslo, og har aldri vært i dette område før. Men de har fått anbefalt av venner og ta en tur hit til Bankplassen og arkitekturmuseet. De var litt skeptiske til dette område, da de assosierer dette område med prostitusjon og narkotika . Men begge var veldig positivt overrasket , de synes det va en nydelig liten plass . Datteren har to små barn, og sier at dette hadde vært et fint sted å ha med barna. Ofte syns hun det er veldig slitsom å ha med barn til byen, men Bankplassen er såpass stor og har mye grønt. Da kunne hun samtidig ta med barna på et av museene, sier hun. Moren sier hun syns det er bra at gamle historiske områder som dette tas vare på , både for etterkommere men også slik at vi kan vise frem det historiske Norge for turistene som kommer hit. De har begge observert at området er populært blant turister.

Hvem	Mann, 46 år, Tyskland
Forhold til plassen/aktiviteter	Har lest om område i guide boken om Oslo
Møter	
Tanker om plassen	Den tyske turistten forteller at han bor på et hotell like i nærheten. Han hadde lest om området i en guide bok før han kom til Oslo. Han er imponert over bygningen og plassen, og uten å vite for mye av historien skjønner han at det er/har vært viktige bygninger. Helheten med skulpturene, fontene, trærne og bygningene gjør det til en veldig komplett plass . Han synes det er veldig stille og rolig , men samtidig vakkert . Dette bidrar til å gi en følelse av et urbant og monumentalt rom .

Jeg har uthevet noen av de ordene som har blitt nevnt i intervjuene mine, som beskriver denne plassen; *monumentalt, fin, spennende miljø, prostituerte, historiske bygninger, park, turister, urbant, imponert, vakker*

Bankplassen har et offentlig preg som ligger i historiske Kvadraturen, og den er en pent opparbeidet plass som rommer mange viktige historiske bygninger. Aktivitetene som foregår her er av den mer ensartede typen, det vil si den er ikke utsatt for store konflikter da den ikke har så mange aktiviteter. På grunn av plassens utforming og de få aktivitetene, blir det få både sosiale møter og konflikter. Det er tre typer mennesker som preger bybildet her, forretningsmenn og kvinner, museumsbesøkende og prostituerte. I forhold til Jacobs(1961) tre krav om gode byrom oppfyller denne vel egentlig bare et krav, og det er at det er klart skille mellom offentlig og privat. Det at det ikke er aktiviteter her hele dagen kan føre til en utrygg følelse for folk som oppholder seg her.

I intervjuene har informantene gitt meg innsikt i blant annet hva slags forhold de har til plassen og hva de synes om plassen. Med denne informasjonen vil jeg forsøke å vise hvordan Lefebvres(1961) romlige triade kan fungere i praksis, jeg vil bruke et av intervjuene som eksempel.

Mann 30 år, har sin arbeidsplass like ved Bankplassen.

Hans hovedgrunn til å være der er på grunn av at jobben hans har kontor i område, aktivitetene han utfører er å gå gjennom plassen til å fra jobb og noen ganger spiser han lunsjen sin ute, disse aktivitetene referer til romlig praksis. Det foreslåtte rom er de fysiske omgivelsene som blant annet innehar hans arbeidsplass. Når mannen snakker om sine tanker om stedet, tenker han på stedet som spennende, dette representerer mannens mentale forstilling om Bankplassen, som tilsvarer det levde rom.

Et annet aspekt som er aktuelt for Bankplassen er møter mellom to veldig forskjellige grupper, forretningsmenn og kvinner og prostituerte. Dette område ikke er et typisk boligområde, men heller offentlig og monumentalt og det er ikke så mange mennesker som oppholder seg i gatene: Det er mulig at dette gir de prostituerte en følelse av mer kontroll, altså det levde rommet blir mer kontrollert, enn hvis de hadde oppholdt seg på et mer kompleks sosialt sted som for eksempel Sagene. De som arbeider rundt Bankplassen, er styrt av arbeidsplassens lokalisering, derfor "bryr de" seg ikke på samme måte som hvis dette hadde skjedd i deres sosiale rom.

Jessenløkken

Hvorfor Jessenløkken?

Denne lille perlen av en plass ligger godt skjult, mellom Jacob Aalls gate og Hertzbergs gate på Fagerborg. Selve området er stille og omringet av vakre bygninger, alt harmoniser.

Jeg var heldig å stifte bekjentskap med dette området i løpet av de 4 årene jeg jobbet i hjemmesykepleien for bydel St. Hanshaugen. Spesielt synes jeg det var fint å kunne sitte på en av de hvite benkene foran vannfontenen, å spise matpakken min. Dette er et sted man kan sitte og filosofere, tenke seg tilbake til Oslo under krigen, se opp mot et av de mange vinduene som vender ut mot gatene og drømme seg bort. Kanskje jeg en dag kommer til å flytte hit? I min periode i hjemmesykepleien fikk jeg kontakt med en del av de eldre beboerne i området, og et innblikk i leiligheter, bakgårder og oppganger.

Rent bortsett fra at jeg synes denne lille plassen er helt idyllisk, var det alltid noe jeg stusset over. De hvite benkene foran vannfontene var alltid ledige. Derfor ønsket jeg å studere denne plassen nærmere, og kanskje kan jeg bli noe klokere på hvorfor plassen blir så lite brukt.

Jessenløkken ligger i bydel St. Hanshagen, som i følge SSB pr. 1.1 2010 hadde ca. 32 254 innbyggere. Bydelen grenser mot Youngstorget i Øst og Majorstuen i vest.

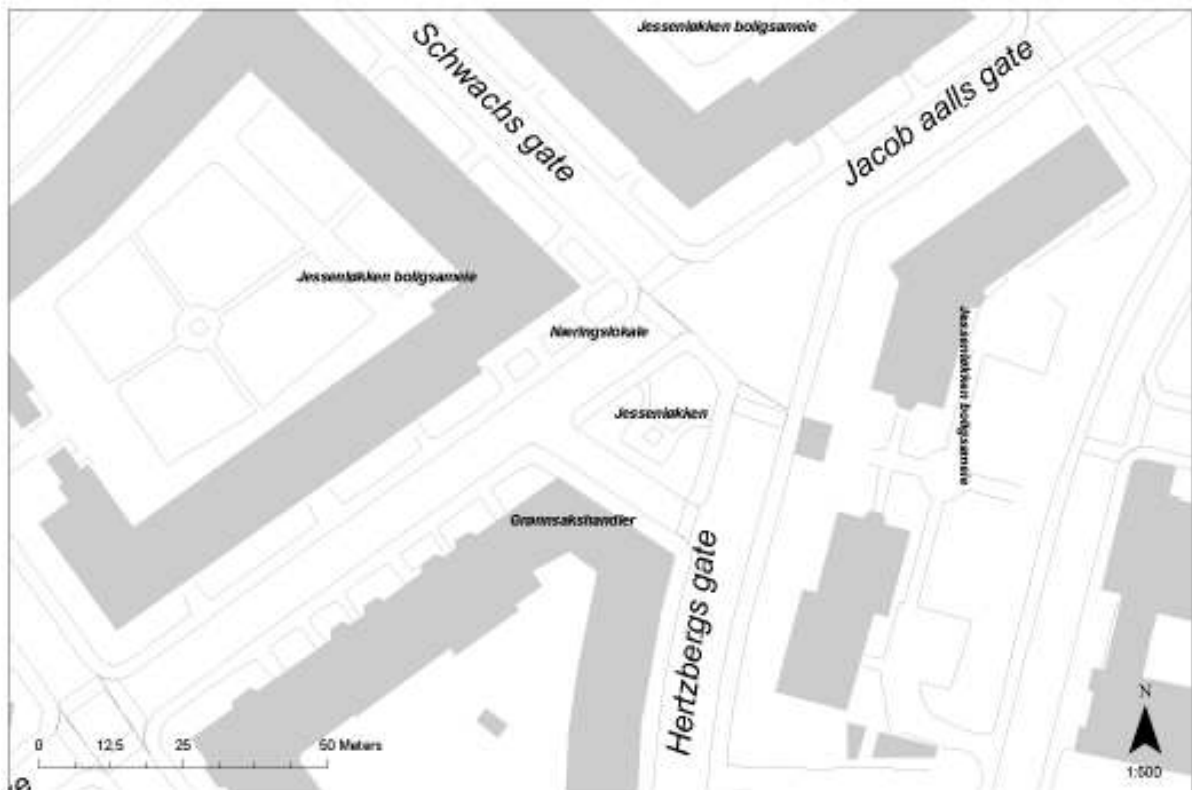
Bydelen har en av de høyeste boligprisene i Oslo og inntektsnivået hos innbyggerne ligger også over gjennomsnittet i forhold til andre bydeler i Oslo.

Bydelen innehar strøk som Lindern, Adamstuen, Bislett, St. Hanshaugen og Fagerborg.

Fagerborg er et strøk som er et godt kjent stedsnavn blant Oslos innbyggerne. Fagerborg kirke og Fagerborg Videregående skole er to sentrale og kjente institusjoner for dette område.

Bydel St. Hanshaugen har flere kjente større boliganlegg som ble bygget i mellomkrigstiden, Lindern er et eksempel. Et annet er boliganlegget som ligger i den vestlige delen av Fagerborg som heter Jessenløkken. Geografisk kan Fagerborg avgrenses ved Marienlyst i vest, Adamstuen i Nord, Majorstua i sør og Stensparken mot øst.

Studieområde

Figur 18. Oversiktskart over Jessenløkken

Kilde: Oslo kommunekartdata

Figur 19 Jessenløkken

Jessenløkken ligger i området innenfor Suhms gate, Kirkeveien, Gørbitz gate og Jacob Aalls gate, og omkranser den lille grønne perlen som jeg i oppgaven referer til Jessenløkken.

Etter å ha studert denne plassen og samlet inn informasjon, har jeg lært at denne plassen også heter Lille Jacob, sannsynligvis etter Jacob Aalls gate som går parallelt med plassen, jeg velger likevel å referere til den plassen som Jessenløkken.

Rundt Jessenløkken ligger 4 store kvartaler som er bygd på samme tid og i samme stil, og det er disse bygningene som tilhører Jessenløkken boligssameie)

Jessenløkken boligsameie sto ferdig i 1922 og tomtene på Jessenløkken ble kjøpt av Oslo kommune i 191(husbanken.no). Arkitekten bak disse bygningene var Harald Hals, som også har stått bak andre store boligprosjekter i Oslo, blant annet Lindern og Ullevål Hageby. Oslo Kommune var hovedentreprenøren, mens for utbygging av Jessenløken var byggeherren et privat selskap. Boligsameie består av 4 kvartaler og til sammen 215 boliger, og er i dag et veldrevet sameie (jessenlokkenboligsameie.no).

Gårdene er hovedsakelig på fire etasjer med fasader av tegl og skråtak dekket med røde tegl. Jessenløkken-kvartalene er oppført i Riksantikvarens gule liste.

Stilmessig ligger bygningene i dette område i stor kontrast til den funksjonalistiske lamell bebyggelsen langs Kirkeveien. Jessenløkken boligsameie eier denne lille plassen, Jessenløkken.

Leilighetene i de 4 kvartalene utgjør som nevnt Jessenløkken boligsameie, leilighetene her er attraktive og populære, og prisen på en 4-roms leilighet lå i desember 2009 på ca. 3.4 millioner. Boligkvartalene har store flotte bakgårder, som nesten kan regnes som en park i seg selv, både størrelsemessig og innholdmessig. Bakgårdene er store og lyse, med mye grønt og beplantning, leker for barn, og sittegrupper.

Den lille grønne lungen på Jessenløkken er en vakker liten perle som ligger som en naturlig del av det homogent bebygd området. Selve plassen er omringet av veier på alle kanter, med gateparkering. Plassen har autentisitet med brosteinbelegg, flotte bygninger og store grønne trær. Plassen har en vannfontene og to benker. Et veldig viktig element for plassen er de store flotte trærne som rammer inn den lille grønne perlen.

På baksiden av plassen er det en grønnsaksforhandler, som holder åpent hver dag fra 09. til 21. I tillegg er det et galleri og næringslokale som holder til i en av bygningene inntil plassen. Brosteinbelegget på veiene er slitte flere steder og enkelte steder er det asfaltlapper over brosteinen. Også fortauene har slitt dekke flere steder. Det virker stort sett som at det folk som bor i området oppholder seg her, men det er også en alternativ trase for de som spaserer til og fra Majorstua.

Det er en stille plass, med lite aktivitet, midt på dagen ser man kanskje en mor med barnevogn eller en eldre person som sitter på benken. Jeg lurer på om de som bor her ikke trenger denne plassen, eller kanskje har de nok med de store og fine bakgårdene? Eller er plassen for liten til at folk vil bruke den? Eller er det rett og slett slik at folk må ha en ”grunn” til å oppholde seg på et sted? Kanskje en kafé hadde det gjort susen for å skape et litt mer liv, eller er det ikke ønskelig med slik aktivitet for den plassen? Kanskje vil man bar at den skal ligge der, som et harmoniserende visuelt vakkert ledd i dette helhetlige utformet området.

Når man oppholder seg i området fornemmer man en følelse av at Jessenløkken er halvprivat. Plassen ligger midt i område, som et naturlig bidrag til helheten. Fasadene ut mot plassen har privat et preg, de 2-3 næringslokalene som finnes der bryter opp litt med den private følelsen.

Elementer

Her følger en liten bildeserie over ulike elementer som enten er med på gi området egenart eller andre elementer som kan virke både positiv og negativt i forhold til kvaliteten til plassen.

Figur 20. Benker

Figur 21. Vannfontene

Figur 22. Stor flotte trær

Figur 23. Blanding av brostein og asfaltdekke

Figur 24. Gammel telefonkiosk

Figur 25. Fasade som vender ut mot plassen

Aktiviteter

Med tanke på Gehl teori om utendørsaktiviteter følger her en oversikt over ulike aktiviteter som skjer på Jessenløkken og i hvilken kategori de faller inn under

Type aktivitet	Nødvendig	Valgfri	Sosial
Gå til og fra jobb	X		
Gå til og fra bilen	X		
Gå på tur		X	X
Spise lunsj		X	X
Gå i butikken	X		
Transport/biltrafikk	X		
Hvile på en benk		X	X
Gjennomfartsåre	X	X	
Varelevering	X		
Snakke med naboen			X
Barn som leker		X	X

Aktivitetene jevnt fordelt over nødvendige, valgfrie og sosiale

Døgnsyklus september-09

Klokken 09

Morgenrushet har ikke lagt seg helt. Folk er på vei til bilene sine, mange som bor i området bruker bil til jobb. Skoleelever på vei til skole, foreldre som skal bringe barn i barnehage og skole. Den lokale grønnsaksforhandleren åpner butikken sin, og det kommer en varebil med levering til matbutikken.

Klokken 12

Det er stille i området og ingen spesielle aktiviteter. Det er i hovedsak eldr, foreldre med barn og barnvogner, samt videregående elever fra Fagerborg Videregående skole som går gjennom området. Det er lite trafikk, nå er det mulig å få seg en parkering plass.

Klokken 15

Ettermiddagrushet er i full gang på Jessenløkken, barn som går i følge med andre barn kommer hjem fra skole. Det er mer biltrafikk, folk kommer hjem fra jobb. Noen er innom butikken før de smetter inn en av inngangsdørene. Nå er også gjennomgangstrafikken av gående og syklende større.

Klokken 18

Det har begynt å roe seg ned, men folk kommer og går til og fra sine ettermiddagsaktiviteter. Jeg ser at folk møtes på vei ut eller inn av leilighetene sine, noen slår av en prat mens andre nikker raskt før det går videre. Fortsatt er det mange som går gjennom område. Nesten umulig å få en parkeringsplass nå, noen biler som sirkulere rundt i jakt på en parkeringsplass.

Klokken 21

Det er stille og rolig i området. Grønnsaksbutikken stenger nå. Folk er fortsatt på vei hjem, enten forbispaserende eller folk som i området. Folk snakker med lave stemmer. Og det lyser fra de aller fleste vinduene som omkranser plassen.

Sosiale møter

På bakgrunn av Edward T. Hall teori om rommelige avstander vil jeg nå se nærmere på de sosiale møtene som forekommer på Jessenløkken.

Jessenløkken er ikke et veldig trafikkert området, aktivitetsnivået er størst om morgnen og ettermiddagen, i de typiske rush tidene.

De spør så om de 4 type rommelig møtene Hall beskriver finns på denne lille plassen. De intime møtene som klassifiseres med møter som har en avstand på mellom 15 og 50 cm, finnes knapt nok. Det er ingen situasjoner jeg kan tenke meg som oppstår mellom mennesker hvor man er nødt til å være så tett innpå en annen person.

De personlige møtene som har avstand på mellom 50 og 120 cm, kan skje i dette området. Spesielt ved inngang til matbutikken, eller i inngangspartiet til bygningene. Slike personlige møter kan også oppstå når mennesker møtes på fortauene. Tar man barn som et eksempel, oppholder de seg veldig ofte når de er i lek på en slik avstand. Ettersom det er veldig mange barn i området, vil jeg si at det er de som står for de personlige møtene.

Den type møter som er den mest vanlige her, vil jeg tro er de sosiale møtene. Her holder man en avstand til den andre personen på ca 1.20 til 4 meter. Som Hall beskriver er den en avstand man gjerne holder til kollegaer, og som jeg tenker man kanskje vil holde til naboen også. De fleste møter rundt denne plassen er mellom naboer. Stemmenivået kan holdes lavt. Man er høflig, men kommer ikke for nærme innpå den andre personen.

Den siste kategorien, offentlig avstand kan jeg ikke se er aktuell her, det eneste jeg kan tenke på er dugnad eller andre arrangementer i regi av sameie hvor det muligens inngår taler eller lignende.

Intervjuer

Intervjuene er gjennomført ved et undertegnede høflig spurte om å få stille noen spørsmål om denne plassen. Tanken bak spørsmålene har vært å få et innblikk i hvordan informantene bruker plassene og hva slags tanker de har om plassen.

Hvem	Kvinne, 32 år. To barn
Forhold til plassen	Bor i en leilighet i et av de 4 kvartalene som tilhører Jessenløkken boligsameie
Aktiviteter	Parkerer bilen, går på tur, bruker butikken
Møter	Treffer på naboer, bekjente og barnas venner og deres foreldre
Tanker om plassen	Kvinnen synes området er <i>idyllisk</i> , og liker veldig godt å bo her. Når det gjelder del lille plassen synes hun den er <i>fin</i> , hun kaller den en <i>hemmelig perle</i> , men bruker den ikke selv. Kvinnen forteller at hun og flere andre hun kjenner i område kunne <i>ønske seg en kafé</i> eller at det hadde vært iverksatt noen aktiviteter som bidro til litt <i>mer liv</i> ved siden av plassen. Hun er da sikker på at plassen ville blitt mer brukt. Det kunne blitt en fin <i>møteplass</i> for både folk som bor i område og andre besøkende. Hun legger også til at hun synes den lille plassen kunne trengt en liten <i>opprustning</i> , noe mer beplanting og nye benker for eksempel. Det har vært arrangert gatefester på Jessenløkken, arrangert av beboerne, med stor suksess. Så at det er marked for å få litt mer liv i plassen mener hun så absolutt det er. I forhold til barna føler hun seg <i>trygg</i> , men mener at barna som regel bruker de store fine bakgårdene, der kan de leke med andre nabobarna.

Hvem	Kvinne, 74 år.
Forhold til plassen	Bor i en leilighet i et av de 4 kvartalene som tilhører Jessenløkken boligsameie
Aktivter	Bruker butikken, går på tur,
Møter	Treffer på naboer og bekjente
Tanker om	Kvinnen forteller at hun har bodd i område i 50 år. Hun kunne ikke tenke seg

plassen	å bo noe annet sted i Oslo. Hun liker at det er <i>stille og rolig</i> , og hun føler seg <i>trygg</i> i område. Den lille plassen har hun brukt mye opp gjennom årene, og synes det er en <i>fredelig liten perle</i> for området, spesielt liker hun å sitte på en av benkene og høre på <i>vannet sildre fra den lille vannfontenen</i> . Men kvinnen innrømmer at hun ikke sitter der så ofte som før, hun likte det bedre før. Hun tror det kan ha en sammenheng med alderen og at hun ikke går så mye ut lenger.

Hvem	Menn 19 og 20 år, studenter, bor på Majorstua
Forhold til plassen	Går gjennom område til og fra universitet
Aktivtver	Går til og fra universitet, av og til innom matbutikken
Møter	Få sosiale møter, når de bruker matbutikken
Tanker om plassen	De synes begge at plassen og selve området er <i>veldig fint</i> og de kaller det <i>idyllisk</i> . De visste ikke om denne plassen før de ved en tilfeldighet prøvde ut alternative gåruter fra Majorstua og opp til universitet på Blindern, og dette er blitt en favoritttrase, spesielt i forhold til å slippe å gå den travle Kirkeveien. De mener begge at plassen og bygningene rundt <i>harmonisere godt</i> med hverandre, det er liksom en <i>liten verden for seg selv</i> . De får litt <i>assosonasjoner til utlandet</i> , kanskje Danmark eller Nederland. De har aldri sittet ned på plassen, men en av mennene sier at han gjerne skulle ha gjort det. Da skyter den andre inn, ”det er jo litt rart at det ikke er en kafé her egentlig, det ville jo vært et <i>attraktivt sted for type United bakeries</i> å ha et serveringssted her med et par stoler og bord på plassen”.

Hvem	Kvinne 32
Forhold til plassen	Bor i område, naturlig å gå gjennom område når hun skal mot Majorstua
Aktiviteter	Går til og fra jobb, av og til innom matbutikken
Møter	Få sosiale møter, når de bruker matbutikken
Tanker om plassen	Hun synes det er en <i>herlig plass</i> , det er <i>sjeldent</i> hun har sittet ned på plassen. Kvinnen sier at hele området harmoniser så godt med de ulike elementene, og dette er et av de fineste områdene i byen. Hun synes det er litt <i>for mange biler</i> her, de tar opp for mye plass, og <i>den lille grønne lungen</i> forsvinner litt. Ellers kunne hun ønske seg litt mer <i>publikumsrettet aktivitet</i> , og peker på de få næringslokalene rundt plassen. Hadde det skjedd ville det vært enda mer naturlig å faktisk være på plassen, ikke bare gå gjennom denne vakre plassen.

Hvem	Mann 76 år
Forhold til plassen	Bor i området
Aktivter	Går på tur, bruker matbutikken
Møter	Møte på bekjente og naboer
Tanker om plassen	Mannen forteller at han bodd i område i ca 40 år, han bor sammen med sin kone. De ville aldri bodd noe annet sted. Det er et flott sted å bo, i nærheten til av sentrum i Oslo og Majorstua, samtidig som det er stille og rolig. Han kan fortelle at området har ikke forandret seg stort på de årene han har bodd der, han er glad for at det ikke er for mye kommersiell virksomhet. Han mener at det ikke er behov for det, da Majorstua er bare 5 minutters gange unna. Da jeg spør om hva han synes om den lille grønne parken, sier han at den er fin, han liker å sitte der om sommeren, da leiligheten kan bli for varm. Han mener at den lille grønne plassen binder bygningene rundt sammen og harmoniserer. Han mener at folk er så travle nå om dagen, så det å sitte på denne plassen som ikke har noe kafétilbud ikke er noe unge folk velger å gjøre. Med glimt i øyet sier han at det egentlig ikke gjør han noe, for da for han plassen for seg selv. Han sier også at det var mer sosial aktivitet i gatene før, og at barn var ute og lekte. Nå er det så mange biler at foreldrene kanskje ikke tør la barna leke ut. Jeg forstår at han er stolt av nabolaget sitt, og vil ikke det skal forandres.

Jeg har uthevet noen av de ordene som har blitt nevnt i intervjuene mine, som beskriver denne plassen; *harmoniserer, idyllisk, hemmelig perle, opprustning, sjeldent, grønn lunge, stille og rolig, favoritttrase*

Det kommer frem av intervjuene at de yngre beboerne skulle gjerne ha ønsket seg mer liv, mens de eldre beboerne er fornøyd med at plassen forblir stille og rolig.

Jessenløkken er en sjarmerende liten plass, beliggende i et rolig boligstrøk. Plassen er eid av Boligsameie Jessenløkken, og har et halvprivat følelse. I følge Jacobs(1961) teori om gode byrom er det eneste kravet den oppfyller, fasadene som vender ut mot plassen, slik at en viss kontroll kan utøves fra beboere og butikkeieren ved siden av plassen. Bruken av plassen er forholdsvis ensidig.

I intervjuene har informantene gitt meg innsikt i blant annet hva slags forhold de har til plassen og hva de synes om plassen. Med denne informasjonen vil jeg forsøke å vise hvordan Lefebvre(1961) romlige triade kan fungere i praksis, jeg vil bruke et av intervjuene som eksempel.

Menn 19 og 20 år, går gjennom plassen til og fra Universitet på Blindern.

Mennenes romlige praksis er deres gåturer gjennom og forbi plassen, dette er mulig fordi planleggere for mange år siden planla dette område som ligger der den gjør i dag. Mennene sier videre at det heller går her enn langs travle Kirkeveien, det betyr at siden de har levd i dette rommet har de opparbeidet seg en mental forstilling og har positive assosiasjoner til plassen, noe som gjør at de vil vende tilbake,

Konklusjon

Oppgavens mål var å se på forholdet mellom den fysiske formen på rommet og de menneskelige handlinger i det fysiske rommet.

De tre studieplassene er av veldig ulike karakterer, og det har ikke vært meningen å gjøre en sammenligning av plassene i dette arbeidet. I denne konklusjonen vil jeg ta for meg plassene hver for seg, da jeg ser dette som mest hensiktsmessig, selv om det kan være visse likheter mellom dem.

Etter å ha studert Lefebvre(1991) romlige triade, har det hjulpet meg til få forstå hvordan produksjonen av rommet skjer, det er en kompleks situasjon som består av både individuelle og sosiale handlinger og politikere og planleggeres styring. De tre aspektene i den romlige triaden er avhengig av hverandre, samtidig som de påvirker hverandre.

Ved å anvende Lefbevres(1991) romlige triade som et analyseverktøy av intervjuene, var det lettere å tyde og forstå både hvorfor informanter oppholdt seg på plassene og å tolke følelsene de hadde for plassene.

Det forståtte rommet eller representasjonenes rom i triaden til Lefebvre(1991), har hatt stor betydning for alle tre plassene. Den fysiske utformingen studieplassene har eller blitt transformert til, har skjedd gjennom en prosess hvor planelegger/profesjonelle har brukt deres kilder til informasjon og kunnskap, og utformet rommet etter beste evne.

Sagene er den plassen som er minst ”planlagt” etter regler om hvordan en god plass eller møterom bør se ut og hvilke elementer den bør inneholde. Sagene er også den plassen informantene har mest å utsette på i forhold til den fysiske utformingen. Allikevel er det denne plassen som etter mine oppfatninger og registreringer fungerer best med tanke på det sosiale livet. Det er aktiviteter her fra morgen til kveld og et mangfold av mennesker og trafikk. Sagene er en plass som har utviklet seg i takt med andre samfunnmessige endringene, noe vi ser eksempel på gjennom gentrifiseringen av område. Høyere boligpriser fører med seg nye beboere og som krever andre tilbud, dermed ser vi at Kaffebrenneriet og eiendomsmeglere åpner filialer i område. Den fysiske strukturen ligger der fast, men aktiviteter og funksjoner har blitt endret over tid og er i stadig endring.

Bankplassen har den samme formen og strukturen som den alltid har hatt, bygningene ligger der som en påminnelse om historien, derimot har forandringen vært i hva slag funksjoner disse bygningene har huset. Det har vært gått fra å være et kulturelt senter med teater, til å være sett på som et dårlig strøk med narkotika, kriminalitet og prostitusjon, til igjen å bli et område som det satses på. Som Lefebvre(1961) sier i sin triade om det forståtte rom, kan planleggere og arkitekter i deres utforming av rommet legge føringer for det sosiale livet, men de kan aldri kontrollere helt hva som vil skje. Jeg kan ikke tenke meg at det var i byplanleggerens tanker at Bankplassen skulle bli et sted for prostituererte.

Endringer av funksjonene kan sees i lys av krefter som byutvikling. Som nevnt tidligere i oppgaven, er det laget en handlingsplan for opprustning av Kvadraturen og slike planer kan ha stor innvirkning på utviklingen av Kvadraturen og igjen få konsekvenser for Bankplassen. Igjen tilbake til Jacobs(1961) tanker om hva et godt byrom er, hun mener det kreves mangold og at det er aktiviteter dagen lang. Det er ikke er lett for planleggere å sørge for dette, da det ofte er markedskreftene som rår i utviklingen av slike områder.

Jessenløkken er en plass som ble bygd i forbindelse med et større boligprosjekt, og har ikke vært utsatt for noen form for fysiske endringer. Område er preget av en homogen bebyggelse, mens også innbyggerne er veldig like på mange måter. Det er ingen som skiller seg ut, det er stabile forhold og den er ikke utsatt for endringer og heller da ikke utvikling. Og med det mener jeg at forutsetningene for et sosialt liv på Jessenløkken blir svekket, siden det menneskene i område er for like. Til tross for at ordet ”idylliske” ble nevnt flere ganger i intervjuene mine, er det den plassen som blir minst brukt. Det kan nesten virke som om plassen ligger der til ”pynt” for beboerne, selv om de som ble spurt synes område var flott og de gjerne kunne tenke seg å bruke plassen. Kanskje er det en kafé som skal til for at det blir akseptert å bruke plassen eller bør dette er område få ligge som der, trygt og godt, uten fare for de store forandringer.

Et interessant funn er at informantene hadde veldig mye positivt å si Jessenløkken og Bankplassen, disse plassene er også de som er mest korrekt utformet i følge Bettum og Butenschøn(1997) gjennomgang av hvilke elementer som kreves for å oppnå gode møteplasser. Men de fyller ikke kravene til Jacobs(1991) om hva gode møteplasser er. De plassene mangler mangfold og aktiviteter døgnet rundt, noe som Sagene oppfyller.

Kilder

Andersen, S. (1997) *Case-studier og generalisering – Forskningsstrategi og Design*. Bergen: Fagbokforlaget

Asmervik, S. (1970) *Transportation of man*. Trondheim: Institute of City- and regional planning, The technical university of Norway

Berlufsen, B & Gundersen, D. (1974). *Fremmeordbok*. (13. utg.) Oslo: Gyldendals Norske Forlag

Bettum, O & Butenschøn, P. (1997). *Gode byrom Verktøy kasse for møtesteder i byer og tettsteder*. Oslo: Norsk Form

Engletad, F., Grennes, C.A., Kalleberg, R., & Malnes, R. (1998). *Samfunn og Vitenskap – Samfunnsfagenes fremvekst oppgaver og arbeidsmåter*. (2. utg.) Oslo: Ad Notam Gyldendal

Gehl, J. (2003). *Livet mellom husene*. (6. utg.) København: Arkitektens Forlag

Haslum, H. (2008) *Reading in socio-spatial Interplay*. Oslo School of Architecture and Design. Lest av 1.3.2010

<http://www.aho.no/Global/Dokumenter/Forskning/Avhandlinger/Avhandling%20Hilde%20Haslum%20web.pdf>

Hellevik, O. (2002). *Forskningsmetode i sosiologi og statvitenskap*. (7. utg.) Oslo: Universitetsforlaget

Himmelekspressen.no (2010) Bilde Lest av 17.05.2010

<http://www.himmelekspressen.no/wp/wp-content/uploads/birkelunden2.jpg>

Hoel, K. (2008). *Monumentalarkitektur i Oslo – Fra kongens slott til kunnskapens tempel*. Oslo: Vigmostad & Bjørke As

Jacobs, J. (1961). *The death and life of great americans cities*. New York: Vintage Books

Jessenløkken Boligsameie. Lest av 05.05.2010

<http://www.jessenlokkenboligsameie.no/>

Jessenløkken Husbanken Lest av 05.05.2010

<http://apps.husbanken.no/boligbasen/063d.htm>

Kaffebrenneriet (2010) Bilde. Lest av 17.05.2010

http://www.kaffebrenneriet.no/butikkene/butikkside/kaffebrenneriet_dannevigsveien_18/

Kvadraturen Lest av 13.11.2009

<http://www.kvadraturenoslo.no/>

Lefebvre, H. (1991) *The production of space*. Oxford: Blacwell Publishing

Norske kirkebygg, Sagene kirke, Lest av 28.11.2009

http://norske-kirkebygg.origo.no/-/bulletin/show/378282_sagene-kirke

Oslo Kommune, ”Ny giv i Kvadraturen” Lokalisert 13.11.2009

<http://www.byradet.oslo.kommune.no/pressemeldinger/article139836-7786.html>

Regjeringens forbud mot kjøp av seksuelle tjenester. Lest av 13.12.2009

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/presSESenter/pressemeldinger/2008/forbud-mot-kjop-av-sex-i-norge-og-i-utla.html?id=508300>

Statistisk sentralbyrå (2010) Folkemengde, etter kjønn og alder. Oslo. Bydel. 1 januar 2010.

Lest av 01.05.2010

<http://www.ssb.no/emner/02/01/10/folkemengde/tab-2010-03-11-22.html>

Wikipedia Gråbeinsletta Lokalisert 11.12.2009

<http://no.wikipedia.org/wiki/Gr%C3%A5beinsletta>

Vedlegg

Kart 1:1000 over tre studieplassene, Sagene, Bankplassen og Jessenløkken